

Szilveszter Szilveszter

avagy egy igazi hős születése, élete, halála és dicsőséges föltámadása
megtagadásának *hiteles* története

I.

1.

Élt egyszer, a huszadik században, éppen a legelejétől a háromnegyedéig, Európa legnagyobb falujában, a poros-boros Szabadkán, egy írástudó, akinek mindig azt és úgy kellett írnia, ahogy a szerkesztő urak vagy elvtársak megparancsolták. Mígnem végre a hatvanas évek vége felé, amikor már szabados szelek fújdogáltak, meg főnököt sem érzett a nyakában, egy kockás irkába róttá szálkás betűit, aztán átgépelte, s nagy sóhajtással odaadta feleségének, olvasásra. Az asszony átfutotta az első oldalt, kifakadt, te börtönbe akarsz jutni? Tönkre akarod tenni a családodat? – És odavágta a történet lapjait a padlóhoz, légy átkozott, ha a házból kiviszed!

Írástudónk lehajolt, szomorú szívvel összeszedte a gépelt oldalakat, kétszteni munkájának fanyar gyümölcsét. Aztán tűzbe vágta az egészet. De jó, hogy tüzek akkor mindig égnek, ha a legnagyobb szükség van rájuk: melegítésre vagy tisztításra! Áldott lélekmelengetők, égbe röpitő máglyák.

2.

Szerencsére a kockás irka ott maradt egy fiók legalján, mert többé senki nem kereste. Csak az írástudó feleségének halála után került elő, 1992. október 28-án, fia fordította ki a fiókot, hogy teljes tartalma szintén füstté legyen, de éppen jelen voltam ezen atrocitásnál, kezembe vettem a füzetet, belenéztem, s elkerem olvasásra. – Neked adom, mondta az írástudó mészáros fia, aki letért apja ösvényéről. – Azóta is áldom az Istent, hogy anyámra hallgattam, hentes lettem, és nem intellektuel. Engem többen megbecsülnek, mint apámat, mert híres minden töltelékem, de különösen az a *kulen*, amelyet én kreálok, és unikum a jaszibari májas-húsos hurkám. Ezért messze földről is

eljönnek üzletembe. S apámmal ellentétben, akit állandóan álmai nyomasztottak, én mindig nyugodtan alszom.

– Vidd csak el ezt a vacak füzetet, engem nem érdekel az ilyen örökség!

3.

Otthon kezembe veszem a szabadkai írástudó hagyatékát.

Felütöm a kockás irkát, első két lap kitépve.

Az ötödik oldalon, az első ép lapon, olvasni kezdem a grafittal rótt számkás sorokat.

4.

Városunkat szerették meglátogatni uralkodók, kormányzók, helytartók, elnökök meg mindenféle hatalmakat gyakorlók. Némelyek ilyen joga Isten kegyelméből, némelyeknek meg a népfelség akaratából fakadt. Legalábbis ezt tölcserézték az alattvalók fejébe az arra hivatottak. Az alattvalók feje mindig üres, s azt mindig fentről csurgatják tele megfelelő folyadékkal.

Történt egyszer, hogy az ország első embere látogatott el a poros-álmos városba, amelynek borissza lakóját, ha elfeledkezett volna magáról, föl-fölbresztették fölsőbb régiókból megjelent látogatók, hogy lelkesebben, serényebben öngagzassa szocializmusát; leült a nagy ember a szecessziós torony alatti zöld terembe, egy tölgyfából készült faragott székbe, meghallgatta hajbókoló, mosolyképű alattvalói összevont kurta beszámolóját, s amikor kitakarodtak a párttitkárok, az üzemek igazgatói meg más csepürágók, megkérdezte a vendéglátó városelnököt, mondd, elvtársam, él itt közöttetek egy Szilveszter Szilveszter nevű egyén?

A városelnök lélegzete elakadt. Hónapok óta készült már az ország legnagyobb fiának fogadására, és bevágott mindenféle politikai brosúrát meg a népfelszabadító háború főbb mozzanatairól is rengeteget; vagy hat tanár gyúrta, csurgatta belé a tudományt, hogy mindenről tudjon, ha éppen úgy hozná a beszéd sora, mert vendége egy világhírű győzedelmes partizánvezér, aki akkorra megjárta már Amerikát is meg a Szovjetuniót is, sőt Kínát is, és mindenütt nagy pompával fogadták, az ilyen ember csakis proletárforradalmi fennkölt tartalmakról értekezhet. A felkészítő tanárok mindent megtettek, izzadtak, szegények, de leginkább az ideg-összeroppanáshoz álltak közel, mert nem intézhették megszokott módjukon és gyakorlatuk szerint ezt a tanítást: itt a rossz osztályzatot csak a tanár kaphatta. A látogatás napját megelőzően vagy két napon át ismételtetett a városelnök, izzadt, félt, mindene remegett, mert úgy érezte, nem tud semmit. Szidta és fenyegette felkészítőit, lehülýezte őket. Azok csak hallgattak, lehajtott fejjel túrték a város első emberének pocskondiázásait. A látogatást megelőző nap estéjén a városelnök

magához rendelte mind a hat tanárt, akik azt hitték, most jön a köszönet, talán valami jutalom is, de felettébb naivak voltak. Olyan letolást kaptak, amelyet soha életükben, s a városelnök tanári képességeiket is megkérdőjelezte. Ordított rájuk, durva szavakat vagdosott fejükhöz, fenyegetőzött, és nyíltan bevallotta, hogy hiába volt a rengeteg felkészülés, ő nem tud semmit. A tanárok lehajtott fejjel túrték a jégverést, s miután a városelnök buldogjával kidobatta őket, búsan botorkáltak le a lépcsőkön, el az Elzába, egy palicsi rizlingre. Szótlanul kóstolgatták a nedűt, végül a legöregebb, akinek alig volt néhány éve a nyugdíjazásig, talán ezért is nem ijedt meg annyira, mint a többiek, köhintett egyet-kettőt, s halkán megjegyezte, az ilyen szarházikat én azonnal kirostálom, menten bezúgatom, ha kell többször is, megjámborodásukig. De hát ezt a párt helyezte magas polcra, ez azt hiszi, mindent elérhet. A tudományt tanulás nélkül.

Marhaság az egész, sóhajtotta a legfiatalabb. Nem is marhaság, marhaszar. Az! Ezen csúszom el. Egy ilyen téhenlepényen! Még ő vágja az én fejemhez, hogy nem tudok semmit. Csak azért is doktorálni fogok! (Meg is tette hamarosan, aztán egyetemi tanár lett, majd az Akadémia levelező, később meg rendes tagja.) De hát ő azt sem tudja, mi az, tudományok doktora!

A harmadik, akinek cinóberes volt az orra, s diákjai pontosan tudták róla, hány liter borra regisztrálták a jókedvét, azt dűnnyögte, lópikula, cintányér, kócmadzag, hitvány bér, kösse fel magát a hülye seggfej, én meg kérek még egy litert! Kedves kollégáim, borban az igazság, borban a vigasz!

Úgy esett, hogy mindannyian hozattak szépen egy-egy kört, teljesen megnyugodtak, még meg is lapogatták egymás vállát, lapockáját búcsúzás-kor. – Gyerünk haza pihenni, holnap ki kell vezetnünk a diákokat az utak mellé, integetünk majd az államelnöknek, örüljön csak, mennyire szeretjük!

5.

Az államelnök meg forradalmi beszélgetés helyett, tudjuk, megkérddezte a városelnököt, él-e errefelé egy Szilveszter Szilveszter nevezetű honpolgár?

A városelnök az ország más részéből került ide, felmenői lojalitásából kifolyólag, nem is ismert igazán senkit a tősgyökeresek közül, csak a saját alattvalóit, javarészt szintén kolonizáltakat, akikről azt hitte, hogy szívvel-lélekkel támogatják őt, s nem tudta, hogy a háta mögött egyesek leginkább beképzelt balfasznak becézgetik. Szerencséjére egy vén pincér, akit a szállodából rendeltek ide, mert annak idején, amikor őfelsége erre járt, Sándor királynak is tányérváltója volt, tehát biztosan tudott viselkedni ilyen fennkölt helyzetekben is, meghallotta a furcsa nevet, s míg a kávé telt, a *dzseszvából*, az államelnök fülébe lehelte, a temetkezési vállalkozóra gondol, elnök úr?

26 Az államelnök megörült, nem is regisztrálta az eretnek megszólítást, megragadta a vén pincér fehér zubbonyának ujját, magához húzta. – Tudsz

róla valamit? – A vén pincér azt mondta, ismertem őt, de a felszabadulás óta nem láttam. Itt élt negyvennégy végéig, ez biztos, de azóta eltűnt. A Funerót, így hívták a vállalatát, valami N. nevű partizántiszt államosította, de azt nem tudom, hogyan zajlott az egész. – Az államelnök leültette maga mellé a vén pincért, elfordult a városelnöktől, s hallgatta a beszámolót. Lassan megtudta, hogy Szilveszter Szilveszter felesége túlélte a világegést, de, talán esztendeje már, meghalt. Fia is volt, vagy meg is van még, viszont ő még a háború előtt külföldre távozott. – Ismertem azt a fiút, tizenhárom-tizennégy éves lehetett, amikor találkoztam vele, mondta az államelnök. A vén pincérnek elfogyott a mondanivalója, zavarban volt, nem tudta, felállhat-e, neki most hoznia kéne az italt, a messze földön is híres helyi specialitást, a palicsi barackpálinkát, de csak ujjait szorongatta, mint a kislíuk, és hallgatott. A helyzetet a szálloda-igazgató oldotta meg, legcsinosabb pincérnője vitt kóstolót a palicsi barackból, s a vén pincér elé is poharat tett. (Élete végéig ezt mesélgette aztán a vén pincér, mint legnagyobb eseményt hosszú életében. – Együtt pálinkáztam Titóval! – És senki nem hitt neki.) Az államelnök viszont csak a vénemberrel koccintott, egészségünkre, kurjantotta, egyetlen hajtókára kiitta. Illett volna megdicsérni a nedűt, hogy jó, de az államelnök kirúgta maga alól a gyönyörű, faragott széket, nyolc ilyen szék állott a kerek faragott tárgyalóasztal körül, és megsimította gondosan festett haját. A kirúgott szék robajára újabb testőrök léptek a terembe, ketten az államelnök mellé álltak. – Szilveszter Szilveszterről számoljatok be nekem! – parancsolt a városelnöknek az ország első embere. Tudni akarom, mi lett vele! Ő egy igazi hős. – És elviharzott a nagy ember, a vén pincér ülve maradt, a városelnök elkésve talpra ugrott, iramodott volna a kíséret után, de a testőrök közrefogták a legendás népvézért, a város első embere a folyosóra sem léphetett ki, mert ott szorongtak a kisebb-nagyobb párttitkárok, tapsoltak meg éljeneztek.

6.

A városelnök másnap kiadta a direktívát, fedjék fel Szilveszter Szilveszter kilétét! Mindenki a titokzatos személyt kereste, még az államvédelem is, de senki sem találta. Aztán valakinek eszébe jutott a vén pincér, akit berendeltek a városelnökhöz, s ő világosította fel hallgatóságát arról, hogy Szilveszter Szilveszter a két háború között asztalos volt meg temetkezési vállalkozó, akinek cégét, a Funerót, amely a legjobb ilyenemű vállalat volt a környéken, 1945-től egy N. nevű leszerelt partizántiszt vezette. Hát ez az N. már nem élt, de tudtak róla többen, a fia meg egy helyi vállalat igazgatója volt éppen. Jött hát az ifjabb N., beszámolt a városi vezetésnek arról, hogy apja hogyan lett temetkezési vállalat vezetője. – Az előbbi tulajdonos, valami magyar, együttműködött a megszálló fasisztákkal, ezért negyvennégy novemberében a népbíróság ítélte és a mieink likvidálták, vagyonát a nép nevében konfiszkálták. Így mesélte apám.

- Mi legyen? Mit jelentsünk Belgrádba?
 - Semmit nem jelentünk, mondta az államvédelmi osztály főnöke.
- A város politikai és más vezetői szájukat sem nyitották.

7.

Pedig a tősgyökeresek közül sokan ismerték Európa legnagyobb falujában annak idején Szilveszter Szilvesztert. És a háború után is jó néhányan sokáig emlékeztek rá. Népszerű ember volt a helybeliek között, mindig tréfára kész, nem nézett le soha senkit. Inkább segített mindenkinek, ha tehetett.

8.

Az élete úgy indult, hogy a nincstelenek közt tengődik majd, míg a tündöbaj el nem takarítja. Szülei még kiskorában elhaltak, lelencke került, onnan vették ki őt Kovácsék, felnevelni. Kovácséknak egyetlen lánykájuk volt, Annácska, elkényeztetett, beteges, vézna kis teremtés, nyafogott csak egész nap. Szüléskor valami megszakadt Kovácsnéban, az orvos is, a javasasszony is azt mondták, nem lehet többet gyereke. – Báty kell ennek a lánynak, hogy megvédje, mondta Kovács úr, egy bútorasztalos az ötödik körből, hozzunk egyet a lencéből! – S elmentek az asszonnyal a lencbe, ott felsorakoztatták a bátynak való fiúkat, s a legerősebbet, Szilveszter Szilvesztert választották ki. A fiú akkor, 1904-ben, tizenkét éves volt, elvégezte éppen az elemi iskolát, inas is lehetne belőle, mondta a vörös képű nevelő Kovács úrnak. – Ügyes a fiú, jó tanuló is volt, az esze vág, mint a beretva!

Így került Szilveszter Szilveszter Kovácsékhoz, ahol bátyja lett Annácskának, aki nem szerette őt, és mindig olyan helyzetet teremtett, hogy a lányka miatt hősiünk ölre ment más fiúkkal, s bizony megesett, hogy ő húzta olykor a rövidebbet.

9.

Kovács úr mellett kitanulta az asztaloságot, 1910 őszén vándorútra indult, megjárta Budapestet, Bécsset, Prágát és Leibachot. A magyar és a bunyevác mellé megtanulta a német, a cseh és a szlovén nyelvet. Leginkább a fafaragást kedvelte, olyan stílbútorokat készített, hogy csodájára járt a világ. Már Kovács úr is emlegette tanonca ügyes kezét. Leibachban állt szakmai komisszió elé, s kiváló eredménnyel zárult műbútorasztalos vizsgája. Amikor hazatért Szabadkára, az Ipartestület asztalosmesterei gratulációval befogadták szakmabélinek, s dicsérték Kovács urat is, akiről azt mondták, jó szakember, ha már ilyen tanítványt állított maga után. Szilveszter Szilveszter ellágyult a nagy dicsérettől meg a fogadtatástól, mert övéle itthon soha senki nem foglalkozott komolyan, vándorútja előtt is lencnek számított, a tanonciskolában is, az Ipartestületben is, de főképp Kovács úréknál. Most,

hogy emberszámba vették, örömeiben megfogadta, hogy a városháza polgármesteri fogadója, a zöld terembe, stílbútort készít. De ebből nem lett semmi, mert ünnepélyes fogadalma után néhány nappal, 1914. május 25-én, éppen a huszonkettedik születésnapján, Szilveszter Szilveszter berukkolt a szabadkai nyolcvanhatosokhoz. Aztán meg Gavrilo Princip pisztolylövései nyomán leszakadt az ég erre a világra, rövid kiképzés után elvitte őket a gőzös Belgrád alá. Ott kezdte meg a vitézi életet hősünk, s folytatta Galíciában, majd a Doberdón. Nyolcszor sebesült meg, ötször súlyosan, azonban mindig szerencsésen. Sebeiből fölérősdvén napközben ki-kisétált a kórházból, meglátogatta a helyi templomokat, és restaurálta a fabútorzatot, szobrokat, oltárokat. Hat felekezet tizenkilenc papja köszönte ebbéli fáradozásait, s adtak neki mindahányan írásos köszönő- és ajánlólevelet. Megáldották, imát mondtak érte, biztosan ez segítette át minden vérzivataron, szerencsésen.

10.

Károlyi Mihály forradalma éppen Pesten találta hősünket, lábtörését gyógyították, járt már, csak kacsázva és sántikálva, mert csúnya nyílt törése volt a térd alatt. A Szabolcs utcai zsidó kórházból kijárt a Lehel útra, nézelődni. Látta a vonuló tömegeket, az angyalföldi és az újpesti prolikat és lumpeneket, hallgatta a visszatérők beszámolóit, így mindent tudott arról, mi történt az országháza előtt. De nem jutott el a tüntetésekre, nem is nagyon akart, inkább a közeli zsinagógában javításokat vállalt, ott dolgozgatott nagy szeretettel, az Aréna út és a Tüzér utca sarkán, s még nagyobb odaadással búbolgatta előbb a rabbi szolgálólányát, aztán meg a lányát is. Botrány nem történt, mert Szilveszter nagyon vigyázott a rendre, s a lányok is tudtak titkot tartani.

Egyszer a rabbi is benézett a restaurálásra. Dicsérte Szilveszter munkáját, és művésznek titulálta őt, aztán meg tele szájjal szidni kezdte Károlyi Mihályt, ki látott még ilyen hülye grófot, aki önmaga alatt vágja az ágat? Ez a degeneráltság legtejeje! – Mondott még cifrábbakat is a főtisztelendő úr, végül hősünk megelégelte a pocskondiázást, s odaszólt, rebbelében, az Úriszten házában vagyunk! – Igazad van, fiam, de meddig lesz ez az épület még szent hely? Ezek a szentségtelenek fölfordítanak mindent! Vér folyik majd Budapesten, meglásd! Fölözlatta a katonaságot ez az agyalágyult gróf, Tisza Pistát meg agyonlőtték! Mi ez, ha nem egy forradalom? A vége az lesz, hogy ránkörtönek a bocskoros oláhok!

11.

Fölözlatta a katonaságot, csak ezt értelmezte Szilveszter Szilveszter, s este hiába tartóztatta két leány is, akik ekkor mindent megtudtak a szerelmi háromszögről, de nem voltak miatta dühösebbek, vagy legalábbis úgy tettek,

mintha nem haragudnának, hanem győzögették a legényt, maradjon, ne induljon sehova, hiszen kihez is menne, teljes árva. – Itt meg jól meglennénk, mondogatták bizonytalanul, mintha mégsem fogadnák el azt a bizonyos háromszöget. A rabbi egy öltönyét és köpenyét testálta Szilveszterre a zsidó lány. Kicsit papos volt, de civil volt. Rideg búcsúzó, hajnali vonat. Ceglédig. Itt szerzett leszerelő levelet, mert mindenkinek adtak, aki csak kért. Még meg is veregették a vállát, amikor megmutatta nagyezüstjét, kisezüstjét és sebesülési emlékérméit. Majd gyalog Szolnokig. A megerőltetéstől bedagadt a lába, jelentkezett a honvédkórházban. Vagy három hetet lábadozott, nem is gondolhatott arra, hogy elinduljon tovább. Éjszakánként civil ruháját őrizte a feje alatt, napközben meg kisántikált a városba, és restaurálta a református templom bejárati ajtáját, amelyet muzeális értéknek tartottak. A nagytiszteletű úr fizetségül megáldotta, és egy fuvarossal lekoszorkáltatta Hódmezővásárhelyig. Ott járt a mendemonda francia, szerb meg román katonaságról, hogy itt vannak már a szomszédságban, jaj, mi lesz velünk, jaj, istenem, istenem, édes jó istenem! Vagy egy hétig vigasztalgotott egy kétségbeesett asszonykát, aki már-már meg is nyugodott volna, ám akkor esett igazán kétségbe, mikor egy hajnalon megjelent a férje, zörgött az ablakon, eressz be, Sára, hazaérkeztem a háborúból! – Szilveszter nyugodtan szólt ki a dunyha alól, hozott Isten, bajtárs! – Még le is kezelték, kulacsból rumot is kortyoltak, csak ezután morrant a hazatérő a feleségére. Kurvázni kezdte volna, meg a haját cibálni, de Szilveszter Szilveszter leintette, ne bánts, szégyenkét, csak vigyázz rám. – Megmutatta dagadt lábát, sebhelyeit, amaz csak bámult bárgyún, nyújtogatta a nyakát, mint egy báva teknősbéka.

Vásárhelytől Szegedig gyalog, a Tiszán francia pontonosok vitték át, olasz gagyogása, amely a karszton ragadt reá, segített rajta, nem fogolytáborba zárták, hanem továbbengedték, mert azt mondta nekik, ide való, a Szabadkai úton lakik egy nagybátyja, egy asztalos. Tényleg volt ott egy asztalos, Tamás Bálint, ez állt a cégtáblán. Két francia katona a kiskapuig kísérte, s az utcán megálltak. A kutyaugatásra idős ember jött elő, tenyerét fehér bajuszába törölte, s nézte a legényt, az meg köszöntötte, s hadarva mondta, bátyám, maga most rokonom a franciák előtt, fogadjon be, meghálálom, én is asztalos vagyok, Szabadkáról. Kovács Lukácsnál tanultam, ő a nevelőapám. – Hallottam hírét, azt mondta az öreg. Kerülj beljebb!

12.

Tamás úrnál jól érezte magát a mi hősrünk, megbecsülték, mert azonnal észrevették, művésze a szakmájának. Ott töltötte a karácsonyt, az újévet, s ott is tavaszodott rá az 1919-es esztendő. Egyszer egy borbélyműhelybe hívták, a Kárász utcába, mert a velencei tükör ráamáját kellett restaurálni. Valami tiszt revolverrel részegen belelőtt, s a ráma ettől megsérült. Itt találkozott egy

szabadkai borbélylegénnyel, akivel azonnal szívbéli barátságot kötött, és egy magas rangú tengerésztisztal is, aki miatt meg abba kellett hagynia a restaurálást, félreállni, míg folyik a beretválás. Reggel kilenckor lépett be a főtiszt a műhelybe, mellén kitüntetései, leült a velencei tükör elé, és a szabadkai Nésits Laci, a fiatal segéd, szappanozni kezdte a képét. Laci e műhelyben tanulta ki a szakmát, férfi és női fodrász lett belőle, s ő tájékoztatta Szilvesztert, hogy most nem lehet Szabadkára menni, ott szerbek vannak, az itteniek meg azt mesélik, megalapították már a királyságukat is, és Szabadkát, Mohácsot, Baját, Pécsét meg tán Temesvárt is magukhoz csatolták. Szeged alatt van a határ.

A tükör elkészülte után is találkozgatott hősünk Nésits Lacival, s tőle tudta, hogy a tengerésztiszt, a franciák kegyeltje, elindult Budapest felé, mögötte darutollas vitézekkel, de igen csendesesen poroszkáltak Szegedről kifelé, mert a franciák kiadták nekik az *ordrét a csöndre*. Aztán Kecskeméten meg alkoholtilalom is volt, a kommünárok katonai parancsnoka vezette be, valami apatini vagy szabadkai Ervin nevű gyerek, de eddig csak egy hullarészeg alakot szedtek össze az árokparról, ez éppen az Ervin gyerek volt, így nem lett helyszíni felkoncolás. A fél országban állítólag bent vannak a románok, Pesten gyilkolják egymást az emberek, összegezte a suttogó propaganda borbélyműhelyben lecsapódó híreit Laci. – Megmondta nekem az angyalföldi rabbi, hogy vér folyik majd a pesti utcán, emlegette föl Szilveszter Szilveszter a Tüzér utcai főtisztelendőt. De iszonyat helyett két lány szerelmes szeme révedt fel előtte.

13.

Lacival együtt indultak neki 1919 őszén a kelebiai tanyavilágnak, senkivel nem találkoztak, mintha már béke lenne. Az ég aljáról föltápaszkodott a szabadkai városháza tornya, amikor erős hang dörrent rájuk, ne tovább! Lábuk földbe gyökerezett. – Hasra! – Elvetették magukat. – Lőnének rátok, ha közelebb mennétek! Abban az akácokban egy szerb géppuskafészek van. Nem kérdeznak, lőnek. – A láthatatlan ember nemsokára előtűnt, mászott a magas szénában. Ahogy megpillantotta a két hazafelé igyekvőt, felkiáltott, Szilveszter! Én vagyok a Baka Józsi, akit pergőtűzből a hátadon vittél ki Valjevónál! Megmentetted az életem! – Mondta volna hősünk, te meg most az enyémet, ami igaz is volt, mert éppen az akácok felé tartottak. – Ládd, sánta lettem, de nem baj, túléltem. – Baka Józsi behívta őket a tanyájára, ahol egyedül élt. A tanya előtt a dűlőút mellett húzódott az elképzelt határvonal. Vagy húsz méterre a háztól. – Az a szembetanya, Halász bácsi tanyája, az már *Rácorszag*. Most. Hogy mi lesz velünk, ki tudhatja? – A szembetanya egy szőlő-gyümölcsös szélén állott, vagy húsz lépésre a dűlőúttól délre. Hallani lehetett a tyúkok kotkodálását, a disznó rőfögését.

– Majd segíték átlépni, mondta Baka Józsi. De előbb megnősülök!

Bizony úgy esett, hogy a tompai templomban áldotta meg Baka Józsit és nejét a plébános úr, a vőlegény mellett Szilveszter Szilveszter, a menyasszony mellett Nésits Laci állt. – Én pravoszláv vagyok, mondta esküvő előtt a papnak Laci. – Nem baj, fiam, mindannyian a Jóisten bárányai és Krisztus Urunk követői vagyunk. – Ilyen egyszerűen oldotta meg a nemzet- és felekezetbéli különbözőséget akkoriban a tompai plébános.

Baka Józsi tanyáján lakodalmat ültek. Józsi átkiáltott Halász bácsiéknak, lakodalom van a mi utcánkban, elvettem a Sitít Mári lányát, a Julist! Jöjjenek át, Halász bácsi! – Az öreg illemtudón előbb az akácshoz ment egy demizsonnal, ott engedélyt kapott a virtuális határ átlépésére, s feleségével meg egy demizson borral átballagtak Baka Józsihoz. Daloltak, táncoltak, hujjogattak. A szerb katonák előbújtak rejtekükből, invitálásra ők is násznéppé lettek, s folyt az ivászat, kiürült a demizson. Halász bácsi meg Nésits Laci átmentek borért, de vissza már csak Halász bácsi érkezett. A katonák semmivel sem törődtek, vigadoztak, ittak, mint a kefekötő. A végén Baka Józsi pálinkát hozott, az őrmester úrnak adta, aki ledöntött egy nagy pofával, katonái hasonlóan. Gajdolássá lett a nóta, a vitézek elheverték a diófa alatt, pedig ősz volt már, hűvös estékkal. – No, mehetünk, mondta Halász bácsi a feleségének meg Szilveszternek.

14.

Kovács úrék szeretettel fogadták hazatérő nevelt fiukat, megvan ám még az ágyad, mondta fontoskodva az öreg, aki húzta a jobb lábát, a jobb keze meg kacsaként lógott. – Szélütés, magyarázta. Másnap aztán többet is mondott hősünknek. – Tönkrementem. De nem a betegség miatt. És nem anyagilag. Annácska miatt. Összefeküdt a Szent Teréz egyik káplánjával, az meg fölcsinálta. Ments meg, fiam, mindenemet neked adom! – A leibachi kórházban olvasta Szilveszter Mikszáth Kálmán regényét, a Különös házasságot, és nevetni kezdett. – Regényfigura legyek? Igaz, nincs zsákban a macska, megmondták, hogy tele a nő, a pap meg nyugton marad, csak áldást oszt ezután. – Alszom egyet rá. – Jó, mondta Kovács úr. Hősünk elhatározása előtt, vacsorakor meg akarta nézni Annácskát, de a lány nem jött. – Hívja vacsorázni Annácskát! – kérte a legény Kovács urat, azért megnézném a menyasszonyomat. – Annácska ellenkezett, Szilveszter hallotta, hogy apja a gangon pofonokat ígér neki, ha nem igyekszik. Végre belépett a konyhába a lány, elég jól festett a lámpavilágnál. Kicsit halvány. Kicsit már telt. – Elveszem, mondta kisvártatva Szilveszter Szilveszter. De a homloka ráncba szaladt. – Tudtam, fiam, hogy számíthatok rád, örült az apa, az anya meg a kisszéken könnyezett szótlanul. Nem tudni, örömben vagy bánatában sírt-e? Asztalosné lesz a lánya, mint ő, hiába taníttatta az apácáknál, mégsem lehet belőle tisztviselő- vagy ügyvédné.

15.

Lajos atya adta őket össze a Szent Teréz-templomban, amelyből nem-sokára püspöki székesegyház lett. A káplán is sokra vitte. Annácska nem a vőlegényre, hanem Lajos káplánra mosolygott, szíve alatt ekkor mozdult először a magzat.

16.

A nászéjszaka csendben telt el, egyszer sziszegte csak Annácska férjének, utállak, mindig is utáltalak, ne közelíts hozzám! – Szilveszter Szilveszter lefeküdt az ágyba, a fal felé fordult, és elaludt. Másnap apósa átadta a hozományt, a műhelyt, csak tartsd el a lányomat meg az unokámat!

17.

Szilveszter Szilveszter először bútorkészítést vállalt volna, de a háború után, nagy szegénységben, senki sem rendelt drága bútort. Bement hát az Ipartestületbe, ahol tisztelettel fogadták, iparosnak és nem segédnek számított immár, ám igazán tisztelni akkor kezdték, amikor kijelentette, hogy nem felejtette el 1914-ben tett ígérését, elkészíti a stílbútort a polgármester tárgyalójába.

Noha gyorsan elkészült a tölgybútorral, nyolc karosszék és két méter átmérőjű kerek asztal, szecessziós motívumokkal, mégis mire elkerült a városházára az ajándék, már hivatalosan is más ország alattvalója lett errefele mindenki. Az új polgármester megköszönte Szilveszter Szilveszter nemes gesztusát szülővárosa iránt, cirill betűs köszönőlevelet is adományozott hő-sünknek, s megkérdezte tőle, van-e valami olyan kívánsága, amiben egy polgármester segíthet. – Van, mondta szerényen a műbútorasztalos, temetkezési vállalkozó lennék. – A polgármester bólintott.

18.

A Funero Temetkezési Vállalat teljes körű szolgáltatást végzett, szolid áron. A legszerényebb kétlovastól a pompázatos hatlovas vonulásig. A halot-taskocsi előtt gyászhuszárok lovagoltak, zsinóros ruhában, oldalukon kard-dal. A hintó bakján két halálmadár ült, szélről, két oldalon pedig négy-négy lépdelt. Szabadka utcáin eseményt jelentettek a Funero által lebonyolított temetési vonulások. Szilveszter Szilveszter minden olyan tényezőt mozgósítani tudott, amely emelhetne a temetés magasztosságát, kegyeletességét, pompáját. Tűzoltózenekar, káplánok, plébánosok, pópák, nagytiszteletű urak, főtiszteletendő rabbik, később, miután megalakult a püspökség, akár maga a püspök úr is. A legforgalmasabb utakon kísérték ki az elhunytat nyughelyére, pontosan az örökösök kívánalmai szerint. Faragókészségét és művészetét kihasználva Szilveszter Szilveszter hamarosan díszes halálkocsit készített,

olyan hintót, hogy királyoknak sem jutott külön, s amelynek messze földön híre járt, mert barokkos díszei, angyalai szebbek voltak, mint a püspöki templom főoltárának motívumai. Az átvett asztalosüzem koporsókat gyártott immár, az egyszerű fenyőtől a diófa faragottig. A szemfedők anyagát bezdáni takácsok szőtték: különleges damasztot meg gyolcsot. Más temetkezési vállalkozók nem versenyezhettek Funero úrral, mert a nép gyorsan így keresztezte el hősünket. Presztízs lett a Funero-temetés.

19.

Szilveszter Szilveszter ritkán időzött otthon. Feleségével alig kommunikált, ám egyszer mégis megesett, hogy a világ szeme láttára, az udvar kellős közepén lekiabálta és megverte az asszonyt. Más portákon sűrűn előfordult a házastársak közötti vonzalom ilyen megnyilvánulása is, de Kovácsék portájáról soha nem hallatszott szitok, vagy hangosabb beszéd. Hősünket az hozta ki a béketűrésből, hogy felesége bepanaszolta őt a Szent Teréz plébánosánál, nem él vele házaseletet, nem is próbálkozott soha, ezzel szemben a Polikárp utcai kuplerájba járogat el esténként azokhoz a mindenféle nőkhöz. Lajos atya, aki már nem káplán volt, hanem plébános, feddő szóval várta Funero urat, s nem akart vállalni egy teljes ornátusú temetést, mondván, ilyen öltözetben, különösen a fejfedő miatt, kiröhögik őt a szájtátók. Hősünknek szinte könyörögnie kellett, külön gázsit emlegetett, szó szót követett, s a plébános úr alkudozás közben kinyögte, miért az ellenállása, kibökte, mit is mondott neki Szilveszter Szilveszterné. Szilveszter Szilveszter torkán akadt a szó, s azt találta mondani a plébános úrnak, hogy hites feleségét annak idején nem a szentlélek szállta ám meg, ezt Lajos atya is tudja, mégpedig nagyon jól. – Kísértésbe estem, fiam, az ördög elbánt velem, mondta kenetteljesen hősünknek. Azóta is vezekelem e bűnömet. Megbocsátásom jeléül elvállalom a teljes ornátust. Mennyit is ígértél? – Az ifjú férj otthoni leszámolása viszont úgy sikeredett, tudjuk, hogy szépszámú nézője, hallgatója volt az aktusnak, ám hozadéka több is, mert Annácska soha nem panaszkodott többé se papnak, se másnak; végre az anyósa is megnyugodott, s azt rebegette Kovács úrnak, alakul már jóra a lányunk házassága. Söhajtott egy nagyot, mintha nyomasztó kő hullott volna le a szívéről. Pedig Szilveszter Szilveszter az udvar közepén kiordította a féltve őrzött titkot, hogy Lajos atyának panaszkodtál, te céda, épp neki, aki jobban ismer téged, mint én! – Az asszony bömbölt, a férj meg csak kiabált, az üzletemet teszed tönkre, mi?! Az üzletet nem hagyom! – A nagy lármára föl ijedt kocsjában a hársfa alatt szendergő Szilveszter Misike, erre hősünk ott hagyta a zokogó, eltángált asszonyt, felvette a kicsikét, dajkálni, babusgatni kezdte. Az asszony abbahagyta a sírást, feljűk fordult, és hüppögve sziszegte, rohadjatok meg mind a ketten!

Ettől a naptól kezdve Szilveszter Szilveszter magázni kezdte feleségét, és soha többé sem egy ujjal, sem rossz szóval nem illette. A feleség semmiben nem szenvedett hiányt, de pénzt azt nem kapott kézhez, egy huncut piculát sem. Szerényen élhetett, cselédlányt tarthatott, boltban limitált kontóra vásárolhatott.

20.

Történt egyszer, egy fölöttébb különös eset, egy nyár eleji vasárnap délután, a húszas évek közepén. Az egyik városszéli futballpályán, amely libalegelőre inkább hasonlított, mint sporttelepre, sorsdöntő meccsét vívta az állami támogatású Vasút FK, amelyben akkor még messzi földről betelepített hegyvidékiek rúgták a bőrt, az ellenfelük meg a hazai pályán játszó Jaszibara SC volt, amelynek játékosai önmagukat finanszírozták, szerény zsebpénzükből, lévén mindannyian diákok: gimnazisták, kereskedelmisek, ipari tanulók. A Vasútnak győznie kellett, akkor bajnokságot nyer, és felkerül a harmadik osztályba, a Jaszibara a dicsőségért játszott. Fel már nem juthatott, ki sem eshetett, mert ebből az osztályból kiesni nem is lehetett. Fickándoztak a nebulók, de a gólokat az állami csapat rúgta, negyedóránként egyet, így az első félidő végén éppen 3:0-ra vezettek, tehát eldöntöttnek látszott a bajnoki cím és a feljutás kérdése. Szilveszter Szilveszter szenvedélyes szurkolója volt a kültelki csapatoknak, különösen kedvelte a Jaszibarát, mert e csapatnak más gazdagsága sem volt, mint a szurkolók szeretete és a játékosok egymás közti barátsága. A temetkezési vállalkozó mindig magával vitte a fiát a kültelki meccsre, szokja a léghőrt a gyerek, mert lelki szemei előtt a kis kakukkfióka egyszer egy ilyen diákcsapatban rúgja majd a bőrt. Ez esetben is ott álldogált Misike az apja mellett, s ahogy levonulóban voltak a csapatok, a gyerkőc odakiáltott a zöld mezés diákoknak, hajrá, fiúk! Győzzeteeeeeek! – A gyerek mellett álló Rozmayer úr, a szabó, a kecskék szakszervezetének bizalmija, egy fölöttébb hangos úr, nevetni kezdett a kisfiú megnyilatkozásán, csak úgy rengett a hasa, belevörösödött a képe a nagy nyihogásba. – Ezek, kisfiam? – kérdezte végül, és levegőért kapkodott a malacképű, hatalmas ember, ezek? Ezek a nyámnyilák kapnak még vagy ötöt! – Nononono, Rozmayer úr, csitítgatta a tümestert Funero úr, ha akarnának, győzhetnének a diákok. Én úgy látom. – Vak ember ne beszéljen arról, hogy mit lát! – szellemeskedett a szakszervezeti funkcionárius. Szilveszter visszanyelte dühét, és nyugodt hangon kérdezte a szabót, fogadunk? – Fogadunk?! Mire? – nyerített Rozmayer. – A Jaszibara győzni fog, jelentette ki hőszünk. – Állom, mondta Rozmayer. Tíz liter buckai kadarka meg Hajo tamburásai! – Legyen, így Szilveszter Szilveszter. Misikét Rozmayer úrra bízta, egy pillanatra vigyázzon rá, s odaballagott a pálya középkörében üldögélő Jaszibarához. A szurkolók csak azt látták, valamit mondott a gyerekeknek a gyászhuszárok generálisa, azok először

mosolyogtak, majd komolyra váltott a képük, elszántak lettek. Szilveszter úr nyugodtan visszaballagott a fiához és Mekkenchez, a szabók bizalmijához. Nem szólt ő semmit, pedig Rozmayer oldalát cigányfúróval böködte a kíváncsiság, mivel biztatott a főkuvik. Valami nagyon hatásost mondott, mert alig kezdődött el a második félidő, sólyomszárnyakon röpködött a Jaszibara minden játékos, lefutották beképzelt, államilag pártolt ellenfeleiket, s alig telt el az első negyedóra, kiegyenlítették, a második negyedóra végén már 5:3-ra, a mérkőzés befejeztével meg 6:3-ra vezettek, megnyerték a meccset, gyászbaborították a Vasút FK játékosait, elnökségét és az állomásfőnök urat, a tiszteletbeli csapatkapitányt. A közönség nem hitt a szemének, de leginkább rontva volt a bakkecske Rozmayer, fogait csattogtatta, miként ollóját szokta, ha veszettül haragos, ilyenkor az inasok menekültek a közeléből. – Ez nem lehet igaz, fuldokolta végül. – Csak hazaviszem a gyereket, s találkozunk Beretkákék pincéjében! Tíz liter buckai kádár legyen az asztalomon, Hajo tamburásai pedig a legszomorúbb bunyevác dalt pengessék beköszöntőnek! – Hazafelé menet Szilveszter Szilveszter bekopogott egy ablakon. Kócos öregasszony, a Polikárp utcai sógoregylet mosónője dugta ki bibircsókos orrát, mi van? – Üzlet, Piri mama! Üzlet! Kapja össze magát, nehogy elijedjen a nép a boszorkányképétől! Futás a Polikárp utcába, aztán mondja meg Madám Kátónak, hogy egy órával előbb legyenek bent a lányok! Egész focicsapat érkezik. Az én vendégeim! De kedvesek legyenek a drágáim, mert csupa szűz gyereket röptethetnek mennybe! Borraival mindenkinnek!

Nyitás előtt egy órával, zárt ajtók mögött, a Jaszibara minden játékos, még a tartalékok is, levedlették fiúbőrüket, mint a kígyók, s férfivá értek, legnagyobb gyönyörűségükre. Szilveszter Szilveszter és Rozmayer Antal meg még sokan mások, jó barátok, Beretkákék préháza előtt, a nagyperfa alatt, kecskelábú asztal mellett buckai kadarkát hörpöltek, Hajo Tumbas meg áldott tamburásai kipengettek minden magyar, bunyevác és szerb dalt, édest, keserűt, szívet megindító, szembe könnyet varázsolót.

A városi rendőrpárancsnokságon ez idő tájt Turanov detektív szidta N. próbarendőrt, egy sándori vasutas származékát. Az idősebb N. egy ideig vonatkísérőként szolgált, eleinte nemzetközi járatokon, a családi hagyomány szerint még az Orient Expressen is, emiatt bizony sokan irigyelték öklémét. Idősebb N. 1899-ben Niš környékéről hozott asszonyt magának, ám valami miatt, az ismerősök szerint a rátarti asszony miatt, társai kiszuperáltatták őt előbb a nemzetközi, aztán a belföldi járatokról is, így megfeneklett odüsszeusi léte, amelyben boldogan lubickolgatott, és a szabadkai állomásra került peronügyeletesnek. De talpraesett, mint a macska! Kényszerű horgonyvetésével elkezdődött ígéretes szakszervezeti karrierje, aminek azonban gyorsan vége szakadt, mert az N. ős keze enyvesnek találtatott, valami vasutas szakszervezeti nyugdíjládából kiénekelte a bankót, lóverseny, kártya, kurvák,

vagy mindhárom miatt. A pénzhiány kiderült. Sikkasztás gyanújával vizsgálódní kezdett a rendórség, komolyan szaglástak már az idősebb N. körül, s talán emiatt 1911. augusztus 15-én, e katolikus szent napon, felkötötte magát az állomás padlásán egy kakasülőre. Mire rátaláltak, három nap múlva, megnyúlt a nyaka, arca elkékült, kilógó nyelve meg szurkosnak tetszett, s a nadrágja jobb szárán kipotyogott kulimászt szürkészöld penész borította. A család, legfőképp a niši sógorság, mindezt a tragédiát az idők múlásával úgy színezte ki és nevelte a maradékokba, hogy a galád magyarok agyonüldöztek a szerencsétlen, családjáért minden áldozatra kész atyát, aki származása, vallása és szaktudása miatt szenvedett társadalmi és szakmai hátrányt, s ez a mintaférj és családserető ember végső kétségbeesésében és elkeseredésében menekült a halálba, mert más kiútja már nem maradt. De az is megeshetett, fonogatták tovább a fonalat, hogy valakik, persze a galád magyarok közül, akik csak uralkodni akarnak századok óta a szegény és szerencsétlen szerbeken, hamisak az igazak fölött, titokban belesegítették a meggyötört atya nyakát a hurokba, ellenzéki magatartása miatt, meg hogy ráfoghassanak mindenféle gazságot, tolvajlást. Miért épp az indóház kakasülőjén végezte? Hogyan juthatott fel oda? Mégis titkok lengik körül idősebb N. halálát, amit a pártos nyomozók nem is akartak felderíteni. Mi igaz mindebből? Ki tudhatná ezt már hitelesen későbbi korokban, hiszen olyan titokzatos eset volt ez akkor, s oly sok mindent suttoptak róla a kárörvendő emberek, akiknek semmi sem szent. De a halál sem volt elegendő az üldözőknek, holtában is meggyalázták az áldozatos atya becsületét, mert vissza kellett származtatni a nyugdíjláda pénzét, s a Magyar Királyi Ítéletábla elárvezettette az idősebb N. sándori házát, füstté vált az örökség. Az ifjabb N., a hadihelyzettől is függően, év közben az apai, nyaranta meg az anyai nagyszülők hajlékában és kegyelemkenyerén serdült legénnyé, e hajlékokból indulhatott később szerencsét próbálni. 1920-ban, nagy nehézségek árán, tanári mosolygások és elnéző magatartások után leérettségizett Szabadkán, így éppen akkor kelt vándorútjára, amikor nagyhatalmi, de főleg francia kegyelemből megszületett a régi romokon egy új királyság, amely szeretettel ölelte kebelére a hűségesküt tévő hitsorsosokat. Ifjabb N. álláskérelmét a rendórséghez nyújtotta be, önéletrajzában nagy hangsúllyal ecsetelte Niš környéki gyökereit és feltétlen elkötelezettségét a Karadorđević-dinasztia iránt.

De szavamat ne felejtsem, az ominózus mérkőzés éjszakáján arra volt kíváncsi Turanov felügyelő úr, hogy a főnök szerint tátottszájúnak titulált N. próbarendőr miért nem figyelt jobban, miért nem tudja azt, mivel vette rá a Jaszibarát Funero úr, hogy egyetlen félidő alatt a sárga földbe gázolja a Vasút FK-t? – Most ez a legfontosabb kérdés, te címeres ökör! – ordított a detektív. – Mi lehet hatásosabb támogatás, mint az állami?

Turanov másnap reggel megbizonyosodhatott arról, hogy N. próbarendőr mégsem kétbalkezes, és nem alszik meg szájában a tej, dereng előtte némienemű rendőrségi jövő, mert a detektív úr az igyekvő fiatalember beszámolójából megtudhatta, hogy nem üldözendő magyar titkokat sugdosott ám Funero úr a diákoknak a félidőben, hanem megnevezte, már bocsánat felügyelő úr, a női szemérmes, s győzelem esetén minden csapattagot meghívott Madám Kátó Polikárp utcai műintézetébe. Rejtett őserők ébredtek a fiúi testekben-lelkekben, kancaszagot érző csődörökké változtak, világos, hogy a Vasútnak szemernyi esélye sem volt ellenük. A Jaszibara minden tagja, közvetlenül a mérkőzés után, a bejárat feletti vörös lámpa gyújtása előtt, zárt ajtók mögött, nehogy valamely tanár urak esetleg diákjaikba botoljanak, ott viháncolt a Polikárp utcai kupiban, életében először. De mindeme hatalmas dűrögés azzal kezdődött, hogy Rozmayer meg Szilveszter a félidőben fogadtak tíz liter kadarkába, Szilveszter szerint a Jaszibara 0:3-ról még győzhet. Aztán megcsinálta a győzelmet, Rozmayer meg fizette a kadart. Reggelig énekeltek a Gányó soron, végül vagy húszan voltak, főleg magyarok meg zsidók, de bunyevácok is, meg két szerb is, egyikük nyugalmazott ezredes, a másik föld-birtokos, no, ezek vigadtak a Jaszibara meglepő győzelme után Beretkákéknál, a Buckában, Tumbas Hajo bandája meg tamburált. Hát így volt! – Felhő takarta el a detektív szeme előtt az ébredő napot, aztán tele szájjal hahotázni kezdett. N. próbarendőr meg vigyázzban állt, mert jelentés után elfelejtett ellazulni. – Az anyja úristenit, röhögte Turanov, mindig e gyászhuszárnak vannak a legjobb ötletei! – Aztán csak vakarta a fejét, mind a két kezével, morgott, átkozódott sárga fogai közt, affene! –, hogyan mondjam el a rend-őrfőnök úrnak, hogy tíz liter bor miatt seggre ejtették az állami kötényben ringatott futballcsapatát?

21.

1924. július 12-én hősünk, mint minden nap kora délelőttjén, betért Lágner János borbélymester műhelyébe, s az új segéd hangos köszöntéssel fogadta. – Nésits Laci, örült meg Szilveszter Szilveszter. De rég láttalak. – Laci elmesélte, hogy leszolgált a folyamőröknél katonai kötelezettségét. Tengerész szeretett volna lenni, de mert Szegeden tanult, bizonyítványába meg a szegedi Ipartestület azt írta, Nésits László, és nem azt, Nésics Lázár, amely névre születése után egy hónappal, 1902. május 19-én, a pópa keresztelte a zentai Szent Mihályról elnevezett templomban, ezért a névcsereért nem számított teljesen megbízhatónak, de azért vízre szállhattam a Dunán, a Tiszán és a Száván. – Jó volt. Beszélünk kellene, Szilvi, fontos, nagyon fontos, de itt, a műhelyben nem lehet. – Gyere ki, Laci, a Gányó sorra, ott, a legvégén, fönn a határon, Halász bácsiéknál, ahol annak idején átléptünk, minden péntek délután megtalálász.

22.

Halász bácsiéknak nem volt gyerekekük. Az emlékezetes ideiglenes (virtuális) határ átlépése után hősünk rendszeresen kijárt Halászkéhez, a nép által részegesnek, korruptnak és szifilisztól megrontottnak tartott francia katonatisztek által meghúzott ökörhugyozás-országhatárra forgó szőlőbe. Potom pénzért meg is vette magának a környező telkeket, így földtulajdonossá lett a határzónában, közlekedhetett e területen, vendégeket is fogadhatott itt, s ezeket a szőlőket is Halászkék gondjára bízta. Az öregek fiukként szerették Szilvesztert, Misikét meg imádták (A fenekét is kinyalom! – hangoztatta Halász bácsi), különösen azóta, hogy Halász néninek azt mondta a szentem, *Lászmama*. A gyerekek teljes szívvel ők lettek igazi nagyszülei, valósággal is szerették a csöppséget, mert a Kovács házban mindenki a kisfiúban látta a család megrontóját. Ők ketten, a két férfiú, Szilveszter Szilveszter és Szilveszter Misike minden pénteken, ebéd után hosszú kirándulást tettek a határra, Lászmamáékhoz. Bármi adódott is, ha esett, ha fújt, a péntek délutánok így teltek 1922 tavasza óta. A tanya előtt, emlékszünk rá, éppen húsz lépéssel húzódtott az országhatár, mintegy negyvenlépésnyire odaát meg ott magasodott Baka Józsi nádfedeles palotája. Péntekenként átkiáltottak egymásnak, mert komák voltak, nemcsak az esküvő miatt, hanem hősünk volt a keresztapja Baka Józsi első fiának, aki a szent keresztségben a Szilveszter nevet kapta, így akarta Baka Józsi, mert, ha te nem vagy, Szilveszter, én sem vagyok, Valjevo alatt ott maradtam volna. – A keresztelő miatt lépte át illegálisan Szilveszter először a határt. Akkor még ez könnyű volt, 1920-ban, közvetlenül Párizs után, mert nem őrizték igazán a vonalat, de utána már komplikáltabb lett, mert fölszántották, elgereblyézték a határsávot, aztán a járőr figyelte a lányomokat.

23.

Halász bácsinak egy fiatal szamárcsődör segített a szőlészeti munkálatokban. Dávid névre hallgatott a füles, itt született a szomszéd tanyán, épp aznap, amikor Szilveszter Misike. Jámbor volt a csacsi fölöttébb, ritkán kötötte meg magát, de akkor rettenetesen. Szelídsége miatt szerette mindenki, különösen Misike. A keresztes hátú mintha tudta volna, hogy e kisfiú mindenekfelett áll e tanyán, s hangocskáját meghallva mindig istentelenül iákolni kezdett, úgyhogy Misike rendszerint előbb köszöntötte Dávidot, mint Lászmamát és tatát. Átölelte az állat nyakát, becézgette őt, Dávid gyöngéden dörgölözött Misikéhez, s ment utána, mint Tisza kutya, a puli.

24.

Dávid átlépte a határt akkor is, amikor azt már szigorúan őrizték, mert Dávid ott szeretett legelészni az elgereblyézett rész mellett, hol egyik, hol a

másik oldalon. A szerb és a magyar járőrök is megismerték a szamarat, meg is simogatták. A magyarok kínálták meg először borral, Baka Józsi pincéjéből, amit a füles kitörő ordítással köszönt meg, és nyelte a nedűt, mint egy káplár. Röhögte mindenki, még a szerbek is, akik éppen akkor értek a Halásztanyához, visszacsalogatták a szamárcsödört, mert ez egyáltalán nem volt nehéz, csak csörgetni kellett a kukoricát egy rossz, sárga lavórban, amelyből Dávid étkezett, s rohant át a csacsi a tiltott vonalon, nevette mindenki, szerette mindenki. Halász bácsi vigyázott a szamarára, módjával engedte borosvödörhöz, nehogy alkoholfüggő legyen, mert a járőrök, egyik és másik oldalon is, boroztatták a csacsit, és röhögtek, ha berúgott a szerencsétlen, és megroggyantak a térdei. Ilyenkor elcsodálkozott a szamár, fülei lekonyultak, ordított egyet-kettőt, aztán elvetette magát, legtöbbször a puha, elboronált határvonalon, fetrengett ott, s leginkább el is aludt, hangos horkolása áthallatszott két országba. A járőrök meg, mind a két oldalon, leültek egy-egy pohár borra, amelyért meg vagy fizettek, vagy nem, megjegyzéseket tettek a horkoló szamárra, leginkább a hímtagjára, de lucskos elméncégeiket inkább egymásra értették, majd átkiabálgattak a túloldalra, odaát Baka Józsi, ideát Halász bácsi vagy hősünk tolmácsolt.

25.

Boromissza Dávid italozása kemény falat bontott. Szilveszter sokszor hívta barátait meg Tumbas Hajo tamburásait, s dáridót csaptak a határon. Többször megesett, hogy a határ fölszántott vonalán mulattak két ország részeg határőrei, akiket a szamár szeretete hozott össze, s lettek cimborák, egymás testvérei kis időre, noha felsőbbbségeik a másiktól az ellenség ördöggépét és kénköves lelkét igyekeztek tudatukba tetoválni.

Aztán hősünk Dávid mellé megvette Mucát, a szamárkancát, akihez Dávid a világ végéről is hazatalált volna. Misikével a füleslány is lepaktált, s a gyerek mindig ordításra ingerelhette Mucát. A kanca iákolása azonnal galoppozásra készítette Dávidot, bárhol volt is, és bármilyen állapotban. S ezzel be is zárult a kör. Dávidnak kukoricát csörgetett Baka Józsi, a csödör nyomban átlépte az országhatárt, vissza meg párja hangja parancsolta. megszokott esemény lett a szamárcsödör patanyoma a határsávban, s erről nem krétáztak egyik oldalon sem, mert minek. A szamárcsödör nem követhetett el kihágást, szerintük. Pedig Szilveszter titokban sűrűn átszamaragolt a szomszédba, leginkább éjjel, tűzkövet vitt Baka Józsihoz, aki a szállítmányt egy pesti szakácsnőhöz juttatta. Az asszony évekig egy rabbi szolgálója volt a Tűzér utcában, de nemrég gazdát váltott. A tűzkő szinte aranyárban ment Pesten, mert a magyar állam akkoriban tiltotta az öngyújtó használatát, státusgyufára akart kényszeríteni mindenkit. A tűzkő Baka Józsinak a megélhetést, a szakácsnőnek a melléket, hősünknek a busás hasznot jelentette,

amelyet dollárra váltott, és egy svájci bank pesti fiókjában helyezett el. Pestre mindig vonattal utazott, szabályos útlevéllal, mint az urak vagy a komoly üzletemberek.

26.

Szilveszter Szilveszter szeretett Pestre járni. Két okból. Az említett szakácsnő miatt és a Tüzér utcai rabbi lánya miatt. Később a rabbi lánya férjhez ment egy fiatal rabbihoz, hősünk többé nem zavarta meg a házuk szentségét, ámbár üzent egyszer a lány, akkor már asszony, rabbiné, hogy nézze meg a kisfiát, kedve telik majd benne! De Szilveszter nem ment. Az öreg rabbi is, lánya is, veje is, meg az unokái is Auschwitzben végezték, sajnos. Viszont az elsőszülött unoka, Ábrahám, aki anyja szerint kiköpött Szilveszter Szilveszter volt, de ezt az asszony nem árulta el soha senkinek, túlélte ugyan a munkaszolgálatot, túl a lágert is, de hazatérte után alig egy évvel, 1947 nyarán, agyonverték valakik valamiért az Andrássy (Sztálin, Népköztársaság) út 60-ban. Nyughelye ismeretlen.

27.

A szakácsnő, hősünk szerint a világ legszebb és legjobb teremtménye, előbb a Tüzér utcai rabbi szolgálója volt, később meg méltóságos dengelegi Dengeleghy táblabíró úr konyhájának igazi kényura lett. A méltóságos úr, aki másnak a főztjét nem állhatta, akkor is megtartotta Fejős Mariskát szolgálatában, amikor a méltóságos asszony fölfedezte, hogy hősünk rendszeresen bejár a szakácsnő szobájába, éjjelenként ott is hál, erélyesen le is intette feleségét, hagyja abba a lamentációt; sőt azok után is megtartotta szolgálatában Mariskát, hogy előbb fiút, majd gyönyörű kislányt hozott a világra, hites ura meg nem volt soha. A méltóságos asszony a ház urának biztatására keresztanya lett mindkét angyalkának, mert hősünk elintézte egy parókián, hogy a házassági köteléken kívül született csöppségeket is keresztvíz illesse. Így is törlesztettek neki a pesti papok a háború alatti restaurálásért. A gyerekek hősünket Szilvi bácsinak nevezték, és azt hitték róla, anyjuknak távolabbi rokona, aki sűrűn megjelenik náluk, s ajándékokat hoz. És nagyon szereti mindnyájukat. Még a második világháború előtt, 1937-ben, az összegyűjtött dollárok egy részén, Kanadába menekítette őket Szilveszter Szilveszter. Ma is Torontóban élnek a leszármazottak, magyaros éttermet vezetnek, megvan-nak belőle tisztességesen. Pesti gyökereikről tudnak a maradékok, noha ez így nem egészen igaz, hiszen Szilveszter Szilveszter szabadkai, Fejős Mariska meg magyarkanizsai születésű volt. A *Fejos* meg a *Stewart* származékok szépen szaporodnak és gyarapodnak. Fejős Mariska sírját rendszeresen látogatják a torontói déli temető katolikus portájában, őspanyuknak tartják őt, aki a legnehezebb korból és a legrosszabb, legveszélyesebb helyről szabadságba

menekítette csonka családját. Fejős Szilveszter (Sylvester Fejos), Mariska elsőszülött fia húszévesen, 1943-ban beállt a kanadai seregbe, s hősiesen harcolt a nyugati fronton. Résztvevője volt a normandiai partraszállásnak, az Ardenneknben már parancsnokként küzdött. Kitüntetéssel a mellén érkezett haza, 1945 nyarán, édesanyja nagy gyönyörűségére. Ha az apád láthatna! – sóhajtott Mariska.

28.

Nésits Laci hősiünkkel való találkozására után, mindjárt másnap, 1924. július 13-án, pénteken délután hóna alá csapta borbélytáskáját, kibiciklizett a határra, Halász bácsiék szőléjébe, hogy ő ottan haját vág és beretvál. A járőr igazoltatás után útjára engedte. Kint Szilveszter Szilveszterrel a nagydíófa alatt beszélgettek, távol mindenkitől. Laci elmondta hősiünknek, hogy résztvevője a mozgalomnak, s azt a feladatot kapta, teremtsen összeköttetést Budapesttel. – Rád gondoltam, Szilvi, te eljárógatsz oda, segíthetnél nekünk. – Hősiünk tiltakozott, nem érdekel engem a politika, se a kommunisták, sem az ébredő magyarok, senki! – Hát az igazság? – Erre Szilveszter összevonta szemöldökét, majd kacagni kezdett. – Igazság? Melyik igazság? És kinek az igazsága? – Nésits Laci szinte kiabálta, egy igazság van ezen a világon, a miénk! – No, ide figyelj, hangoskodó vöröskakas! Az én egykori pesti mentorom, a kegyes életű Weiss Alfréd, a Tüzér utcai rabbi, a következőkre intett engem, amikor egyetlen igazságról szónokoltam. Élt valaha valahol Pest megyében egy tudós rabbi, akit hívei csodatévőnek tartottak, s joggal, mert bizony tett már csodákat ez a szent ember. Egyszer, egy kellemes délutánon, odaült a verandán az asztalhoz, és olvasni kezdte a Talmudot. Bejön hozzá egy kötekedő híve, a Dondek Bittersalz, egy tudatlan rabiát, és panaszkodik, rebbelében a Mayer Katz egy ravasz, egy huncut gazember! A csodarabbi fel sem tekint a Talmudból, csak odaszól, eredj haza, fiam, tenéked tökéletesen igazságod vagy! Alighogy betette maga után Bittersalz a kiskaput, berohan Mayer, és tombol a dühtől, rebbelében, a Dondek Bittersalz egy gonosz, egy lump, egy istentagadó pogány! – A rabbi csak olvas tovább a szent könyvből, és mormog, tökéletesen igazságod vagy, elmehetsz! – A rabbinak a felesége a veranda előtt a libát tömte, hallott mindent, látott mindent, s mikor Mayer elviharzott, szelíden szólt a férjéhez, rebbelében, éljél százhusz esztendeig, de ez nem járja! Vagy az egyik pereskedőnek van igazsága, vagy a másiknak. Mindkettőnek egyszerre nem lehet igazsága. – Mire az öreg rabbi, aki már számos csodatát mivelt, föl sem tekintve a könyvből nyugodtan ezt felelte, tenéked is tökéletesen igazságod vagy, tömjed a libát! – Nésits Laci nem tudta, nevensen-e, bosszankodjon-e? – Én komoly dolgokról beszélek, Szilvi! – Én is, Laci! Mert én a szeretőmhöz járok Pestre. – Majdnem kibökte, hogy a családjához, mert Fejős Mariska szobáját körbemászta már egy gyerek, a

másik meg ott mozgott Mariska szíve alatt. – Nem vállalhat kalandokat, bizonygatta Nésits Lacinak, de elhallgatta, hogy tűzkövet csempésznek rendszeresen, s az igen jól jövedelmez. – Nem kellene segítened, csak néha. Laci kérlelte hősünket, s bizonygatta neki, hogy alkalmas ilyen szerepre, mi az neked, a lebukás esélye minimális. Végül Szilveszter beadta derekát, de azt deklarálta, soha többé személyesen ne találkozzam senkivel se a mozgalmatokból, Laci, veled se!, mert nem csinállok nektek semmit. Üzenet csak papíron, helyeztétek a Vermes család síremlékén lévő lámpatestbe. Én szinte naponta kijárok a temetőbe, nem leszek szembeötlő. De közöm nincs és nem lesz a mozgalmatokhoz, ne tudjon rólam senki, mert én nem az illegális világot szeretem, hanem a lányokat, asszonyokat. Ez továbbra is így marad, s így is lesz mindaddig, amíg énnékem világ a világ.

29.

Hősünk az illegális leveleket a határon nádból készült nyílveszőben lőtte át Baka Józsinak. Józsi hetente-kéthetente feljárt a tanyáról a Lehel téri piacra, tisztított baromfit vitt, az éjféλι vonattal indult Kelebiáról, s kora reggelre már a piactéren volt. A levelet baromfitestbe rejtette, s azt a baromfit mindig beadta Dengeleghy úrékhoz. Mariska juttatta tovább a küldeményt. Hajnali misén csúsztatta oda egy fekete fejkendőss asszonynak, aki mellétérdelt Szűz Mária oltára előtt.

30.

A levelek előbb csak egy irányban mozogtak. Az első válasz vagy esztendő elteltével érkezett, ennek visszajuttatása miatt Szilveszternek át kellett szerveznie a magánpostát. Különleges fadugót készített Baka Józsi ötliteres demizsonjába, s ebbe a szétcsavarható dugóba lehetett rejtetni a küldeményt, amelyet mindig igen vékony és finom papírra írtak. Baka Józsi meg, mint rendes tanyai, ahogy Tömörkény mondta volna róla, célszörű szögény embör, akinek a ház körül szőlőskertje van, vitt magával egy demizson borocskát az útra. A demizsont hamarosan fölfedezték a vasutasok is, úgyhogy Baka Józsi ezek után a málhásvagonban utazott a vonatkísérőkkel, verték a filkót Pestig, és iszogattak becsülettel. Ide nem jött soha ellenőrizni a rendőrség, Baka Józsinak igazán rejtene sem kellett volna a határon ide-oda átnyilazott titkos üzeneteket.

31.

1926 márciusában a Halasi úton lévő üzlethelyiségébe sietett Szilveszter, amikor szembejött vele Nésits Laci. Hősünk haragos arcot vágott, aztán szétnézett, látja-e őket valaki? – Megmondtam annak idején, hogy ne találkozzunk! – szűrte a fogai között Laci felé. Laci csak odasűgta, most te kaptál

levelet. Olvasd el! – Nem is biccentett, mintha teljesen ismeretlenek lettek volna egymásnak. Szilveszter délután kiment a Vermes-kriptához, a lámpában megtalálta Laci levelét. – Ljubljanába megyek. Te majd ritkán embert is átsegítesz a határon. Készülj rá! Hozzád szóló küldemények a Pohárkoviczkripta lámpájában.

Hősünk előbb káromkodott, aztán átkozódott, majd gondolkodni kezdett. S vermet készített a Halász-tanyán a banyakemence égőtere alá, égőtéri bejárattal. – Itt nem találnak rád, dűnnyögte. Ugyanezt megtették Baka Józsi tanyáján is. A bökkenő az volt, hogyan kivinni az átcsempészendő személyt a határra, és hogyan továbbvezetni odaát. Ideát Halász bácsi kocsizza ki Pálicsról, napszámosokkal, lesznek a kocsin vagy nyolcan-tízen szőlőmunkások, télen erdőirtók. Majd kibérli gallyazásra az akácost, amely közel van Halászné szőlejéhez. Odaát Baka Józsi vagy a kelebíai vasútállomásra indul a málhakocsin, vagy bekocsizik Halasra, a pénteki piacra a kuka sógorával, akinek, akármelyik úton közeledjen is Pest felé, papírokat kell szerezni. Papírok Pestről, Róth úrtól, a Lehel téri trafikostól, akinek a tűzkövet szállítja. Halasról vonattal utaznak tovább Pestre a Szabolcs utcai kórházba, mert a kuka sógort gyógyítani kell. A pesti összekötő a Conti utcai műintézetben keresse őket!

(Folytatjuk)

